

KAZALO

ZGODOVINSKA RAZISKAVA.....	7
ZGODOVINSKI ČAS.....	7
ZGODOVINSKI PROSTOR.....	8
ZGODOVINA V ŠOLI.....	8
RAZVOJ ČLOVEKA.....	9
KAMENA DOBA.....	9
ŽIVLJENJE PRAČLOVEKA.....	9
PRVA DRUŽBENA DELITEV DELA.....	10
DRUGA DRUŽBENA DELITEV DELA.....	10
OBDOBJA KOVIN.....	10
RAZVOJ OBRTI IN TRGOVIN.....	11
NASTANEK PRVIH DRŽAV.....	11
DRŽAVA.....	11
NAŠI KRAJI V PRAZGODOVINI.....	12
KAMENA DOBA (kraji).....	12
KOVINSKE DOBE (kraji).....	12
ZNAČILNOSTI SUŽNJELASTNIŠTVA.....	13
UPORI SUŽNJEV.....	14
EGIPT.....	14
ZNAČILNOSTI EGIPTA.....	14
MEZOPOTAMIJA.....	15
FENICIJA.....	15
POMEN FENICIJE.....	15
INDIJA.....	16
KITAJSKA.....	16
ATENE IN ŠPARTA.....	16
GRŠKO-PERZIJSKE VOJNE.....	16
PELOPONEŠKE VOJNE.....	17
ZNAČILNOSTI GRČIJE.....	17
GRŠKO GOSPODARSTVO.....	18
PERZIJSKI IMPERIJ.....	18
POMEN PERZIJCEV.....	18
MAKEDONSKI IMPERIJ.....	19
POMEN MAKEDONSKEGA IMPERIJA.....	19
RIMSKI IMPERIJ.....	19
NASTANEK RIMSKE DRŽAVE.....	19
NASTANEK IMPERIJA.....	19
ZNAČILNOSTI RIMSKEGA IMPERIJA.....	20

KRIZA IN PROPAD IMPERIJA.....	20
VZROKI ZA KRIZO.....	20
VRSTE KRIZ.....	21
ODPRAVLJANJE KRIZE.....	21
VZHODNA POLOVICA.....	21
ZAHODNA POLOVICA.....	21
POMEMBNEJŠI DOSEŽKI RIMSKEGA IMPERIJA.....	21
KRŠČANSTVO.....	22
SELITV BARBARSKIH LJUDSTEV.....	22
VZROKI ZA SELITVE.....	22
POSLEDICE SELITEV.....	23
SELITVE HUNOV.....	23
SELITVE GERMANOV.....	23
SELITVE SLOVANOV.....	23
JUŽNI SLOVANI.....	23
NASTANEK KARANTANIJE.....	24
ZNAČILNOSTI KARANTANIJE.....	24

ZGODOVINA IN NJENE NALOGE

Zgodovina je družboslovna veda, ki proučuje razvoj človeka, človeške družbe in zakonitosti. Zgodovina raziskuje razvoj človeške družbe s pomočjo različnih preostankov različnih kultur, katere imenujemo viri.

Delitev virov:

- *Materialni* (Muzej)
- *Ustni*
- *Pisni* (Zg. Arhivi)
- *Avdiovizualni* (Posebni arhivi)

Ljudske pesmi Bajke Miti Pripovedke Pregovori

CD DVD Kasete

Delo z viri zahteva veliko natančnost.

ZGODOVINSKA RAZISKAVA

- Predmet raziskave časovno in prostorsko omejimo
- Zbiranje
- Kritični pretres virov in urejanje virov
- Proučevanje virov in zapisovanje dejstev
- Urejanje dejstev in sklepanje o dogajanju
- Zgodovinar nikoli ne postavlja trditev o dogajanju, ker ne ve, koliko virov je ostalo skritih ali pa so bili uničeni

ZGODOVINSKI ČAS IN ZGODOVINSKI PROSTOR

ZGODOVINSKI ČAS

Čas razvoja človeške družbe, merimo ga z različnimi koledarji. Razvoj človeške družbe razdelimo na dva različna zgodovinska obdobja, katerih čas trajanja ponazorimo z zgodovinskim časovnim trakom. Zgodovinska obdobja ponazarjajo dolgo stopnjo razvitosti človeške družbe. Iz časovnega traku lahko razberemo, da je vsako naslednje obdobje krajše,

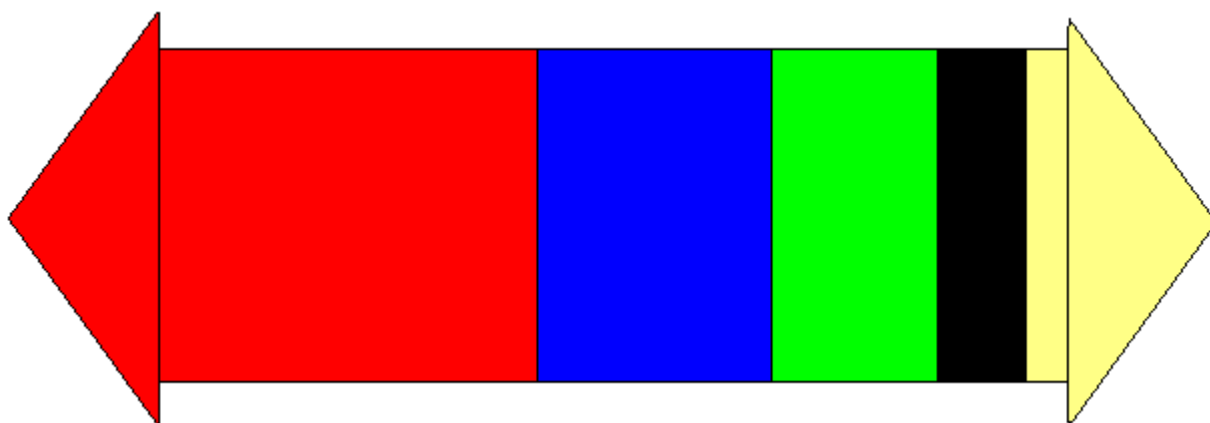
ker je miselni in tehnološki razvoj vse hitrejši. Iz tega sledi, da se zgodovinski čas vzporedno z razvojem človeške družbe krajša.

ZGODOVINSKI PROSTOR

To je prostor, v katerem je potekal razvoj človeka in človeške družbe. Vzporedno z razvojem človeške družbe se prostor stalno širi, ker si človek z znanjem in tehnologijo prilagaja naravo. Glede na prostor dogajanja delimo tudi zgodovino:

- Splošno
- Nacionalno
- Državno
- Šolsko

4000 pr. n. št.

ZGODOVINA V ŠOLI

V šoli se zgodovina poučuje kot poseben predmet, zato ker človeštvo za razvoj nujno potrebuje zgodovinski spomin. S pomočjo zgodovinskega spomina krepimo svoj nacionalni ponos, čutimo pripadnost nekemu določenemu narodu, lahko se izognemo napakam v razvoju, bolje razumemo sodobni razvoj oziroma sodobno dogajanje in lahko sklepamo o razvoju v prihodnosti.

PRAZGODOVINA

To je obdobje, ki je prineslo razvoj človeka, od stopnje, ko je začel izdelovati orodje, do nastanka prvih civilizacij. Trajalo je približno 1 milijon let.

RAZVOJ ČLOVEKA

- Razvil se je iz:
 - ✓ Primata (60 milijonov let)
 - ✓ Človečnjaka (23 milijonov let)
 - ✓ Pračloveka (2 milijonov let)
 - ✓ Sodobni človek (10.000 let)

- Bistvene lastnosti človeka:
 - ✓ Razum
 - ✓ Govor
 - ✓ Pokončna drža
 - ✓ Ustvarjalno delo

KAMENA DOBA

Paleolitik (starejša kamena doba)	3.500.000-10.000 pr.n. št.	Grobo obdelan (v naravi pobran) kamen-pestenj, leseno in koščeno orodje.	Prebivališča v jamah in preprostih kolibah, uporaba ognja, najstarejše umetnine.
Mezolitik (srednja kamena doba)	10.000-6.000 pr. n. št.	Lok in puščica, koščene harpune, kamen, boljše orodje.	Prebivališča v jamah, kočje na drevesih, udomačitev psa.
Neolitik (mlajša kamena doba)	6.000-2.000 pr. n. št.	Dobro obdelan kamen, koščeno in leseno orožje in orodje.	Prva naselja, poljedelstvo, živinoreja

ŽIVLJENJE PRAČLOVEKA

Pračlovek je prebival v naravnih bivališčih (votline, skalni previsi). Živel je v skupinah, imenovanih krdela ali horde (prva še neorganizirana človeška skupnost). Imeli so skupno lastnino, poznali so ogelj. Izdelujejo orodja iz kamna, kasneje iz kosti ter lesa, postanejo lovci ter nabiralci, delno delijo na moško in žensko. Izdelovali so obleke iz živalskih kož.

TOTENIZEM-verovanje v rastlinske ali živalske prednike

PRVA DRUŽBENA DELITEV DELA

V mlajši kameni dobi ali približno pred 10.000 leti so posamezna ljudstva ob nekaterih rekah, ki poplavlajo (Nil, Evfrat, Tigris, Rumena, Modra reka, Ind) prešla na poljedelstvo in živinorejo. Človeštvo se je s tem začelo deliti na dve različno razviti družbi (lovci, nabiralci, poljedelci, živinorejci). Razlikovali so se po načinu preživljanja in ustvarjalnega dela, zato to imenujemo prvo družbeno delitev dela. Vzrok za pojav prvega poljedelstva in živinoreje je sprememba rastlinstva in živalstva po zadnji ledeni dobi. Gajili so avtohtone žitarice, način obdelave pa je bil še primitiven. Najprej je bilo motično poljedelstvo (matriarhat-prevlada ženskega dela), nekoliko kasneje pa ralo (ralo-patriarhat-prevlada moškega dela). Spremenjen način preživljanja je omogočal skupno življenje večjega števila ljudi (100), ki so si morali postavljati tudi posebna bivališča, nastajala so prva večja ali manj stalna naselja. V tako veliki skupnosti, v kateri se je uveljavila tudi oseba lastnina (manjše premoženjske razlike) so nastajala tudi v tako veliki skupnosti, so nastajali tudi spori, zato je skupnost potrebovala voditelja in pravila skupnega življenja. Nastala je prva organizirana čl. skupnost
–**ROD**.

ROD(starešina)

BRATSTVO

PLEME (poglavar-svet rodovnih starešin)

PLEMENSKE ZVEZE-ob nevarnostih

Zaradi spremenjenega načina življenja se je spremenil tudi način verovanja, saj so bili sedaj veliko bolj odvisni od naravnih dejavnikov. Razvije se mnogoboštvo in v njem tudi različni obredi, ki so začetki kulturnega ustvarjanja ljudi (obredi).

DRUGA DRUŽBENA DELITEV DELA

Začela se je pred približno 6000 l. pr. n. št. na istih območjih kakor 1.DDD. človeštvo se je začelo deliti na tri različno razvite družbe (*lovci, nabiralci/poljedelci, živinorejci/obrtniki, trgovci*). Vzrok za nastanek prvih samostojnih obrtnikov je bil začetek obdelave kovin.

OBDOBJA KOVIN

- ✓ **Bakrena doba** (6000 pr. n. št.)
 - ✓ Pobirajo na površini
- ✓ **Bronasta doba** (4000 pr. n. št.)

Zgodovina 1. letnika

- ✓ Mešali baker s kositrom
- ✓ **Železna doba** (2000 pr. n. št.)
- ✓ Pobirajo s tal, dnevni kopi

RAZVOJ OBRTI IN TRGOVIN

Prvi obrtniki so se ukvarjali predvsem z pridobivanjem in obdelavo kovin. Z obrtjo se je ukvarjala cela družina in je izdelke zamenjevala za ostale potrebne stvari. Izdelkov, izdelanih za menjavo je bilo vedno več, poleg tega je družina za menjavo porabila preveč časa. Dejavnost menjave so prepustili drugi družini in pojavil se je trgovec (posrednik med izdelovalcem in kupcem). Zaradi veliko izdelkov v menjavi se uveljavi prvo menjalno sredstvo (enota, s katero merimo vrednost vseh stvari).

NASTANEK PRVIH DRŽAV

Razvoj obrti in trgovine je uveljavil tudi novo obliko nove lastnine, imenovano tudi privatno ali zasebno lastnino. Privatna lastnina je lastnina, s katero *ustvarjamo nove vrednote*, z njo služimo. Zaradi privatne lastnine se je družba začela deliti na bogatejše in revnejše. Bogatejši sloj prevzema vodilno vlogo in si podreja revnejše, nastane plemenska aristokracija. Bogatejši so se začeli naseljevati na nekem prometnejšem kraju, nastala so prva mesta. Mesta so izvajala nadzor in upravo nad širšim okolišem in nastala so prve mestne državice. Bogatejši sloj je imel sedaj tudi presežke hrane, zato so vojne ujetnike obdržali dodatno delovno silo. Nastalo je prvo suženjstvo, imenovano **patriarhalno suženjstvo**.

DRŽAVA

Je aparat prisile v rokah vladajočega režima. Izmislili so si jo bogati, da so lahko kot manjšina vladali večini revnega prebivalstva.

Organi prisile so:

- ✓ Vojska
- ✓ Zakonodaja
- ✓ Uradniški aparat
- ✓ Policija

Prve državice:

- ✓ Nil-Egipt
 - ✓ Evfrat, Tigris-Mezopotamija
 - ✓ Ind-Indijske državice
 - ✓ Rumena, Modra reka-Kitajske državice
-

Organizacija oblasti v prvih državah:

- ✓ Despotovina:-oblast posameznika
- ✓ Oligarhija:-oblast skupine najbogatejših (Šparta)
 - ✓ Demokracija:-Atene

NAŠI KRAJI V PRAZGODOVINI

Najdbe kažejo, da je bilo naše ozemlje že zgodaj naseljeno. Veliko najdb je iz neolitika, ki je pri nas trajal od 5000-2000 l. pr. n. št.. Tam lahko najdemo predmete, ki so jih uporabili za življenje. Tako lahko najdemo najstarejše predmete iz 250.000 let pr. n. št., kot tudi malo mlajše najdbe iz obdobja železne dobe.

KAMENA DOBA (kraji)

- Špehovka
 - Nevlje
 - Drulovka
- Mokriška jama
- Mornova zijalka
 - Lebna
- Betalov spodmol
- Loza pri Orehku
 - Škocjan
- Ovčja jama
- Ljubljansko barje

KOVINSKE DOBE (kraji)

• Stična	• Križna gora
• Vače	• Notranje gorice
• Babja jama	• Brinjeva gora
• Ljubljana	• Podbrežje • Ptuj• Ormož• Tolmin• Bohinj
• Novo mesto	• Most na Soči
• Ulaka	• Šmihel
• Šmarjeta	
• Brežice	
• Libna	
• Ajdovska jama	
• Podzemelj	

STARI VEK IN SUŽNJELASTNIŠTVO

Stari vek je obdobje, v katerem so se razvile prve visoke civilizacije, trajalo pa je od 4000 pr.n.št. do leta 476, ko je propadel rimski imperij. Osnovna značilnost tega obdobja je sužnjelastništvo. Vodilne civilizacije so bile. Egipt, Grčija in Rim.

ZNAČILNOSTI SUŽNJELASTNIŠTVA

- To je bila razredna družba, v kateri so bili vladajoči razred bogati lastniki sužnjev, izkoriščeni razred pa revnejši sloji prebivalstva in sužnji.
- Izoblikuje se sužnjelastniška hierarhična lestvica. (delitev ljudi na sloje, glede na njihov pomen v družbi).
- V sužnjelastništvu se delo deli na umsko in fizično. Umsko delo je bilo rezervirano za vladajoči razred, fizično delo pa je veljalo za sramotno in ga je opravljal le izkoriščeni razred. Posledica takšne delitve dela je bil hiter vzpon posameznih civilizacij, hkrati pa tudi možen hite propad in s tem propad vseh znanj.
- Obdobje sužnjelastništva delimo na orientalno in antično suženjstvo. Orientalno suženjstvo je zgodnejše, sužnjev je bilo še malo, nosilci fizičnih del so bili predvsem kmetje. Nosilna civilizacija je bil Egipt. Antično suženjstvo je bilo pozneje, sužnjev je bilo zelo veliko in so bili nosilci fizičnih del, nosilni civilizaciji pa sta Grčija in Rim.
- Sužnji so bili čisto brez pravic, imenovali so jih tudi govoreče orodje. Suženj je lahko postal vsakdo, ne glede na njegov položaj v družbi in sicer kot vojni ujetnik, upornik, politični nasprotnik
 - Sužnji so bili lahko v državni ali pa v privatni lasti
- Sužnji v privatni lasti so bili v nekoliko v boljšem položaju, ker so imeli možnost, da postanejo ponovno svobodni (osvobodijo jih lastnik kot nagrado, lahko sami sebe odkupijo)
 - Zasebniki so sužnje kupovali na tržnicah, kjer so potekale dražbe
 - Cena sužnja je bila odvisna od:
 - Moči
 - Zdravja
 - Starosti
 - Spola
 - Izobraženosti
 - Lepote
 - Ponudbe in povpraševanja

UPORI SUŽNJEV

Sužnji so se upirali na zelo različne načine:

- S slabim delom
- Lomljenjem orodja
- Pobegom ali napadoma na gospodarja
- Pripravo pravih oboroženih uporov (Spartakov upor 73^a-71^a)

ZGODNJE VISOKE KULTURE

EGIPT

V 4. tisočletju ^a so ob reki Nil začele nastajati mestne državice, imenovane **nome**. Te so se postopno povezovale v gornji in dolnji Egipt. Ob koncu 4. tisočletja ^a sta se gornji in dolnji Egipt povezala v enotno državo z glavnim mestom Memphis. Sledil je hiter vzpon Egipta, dokaz za obstoj visoke civilizacije pa so piramide iz sredine 3. tisočletja ^a. V 2. tisočletju ^a sledi drugačen razvoj civilizacije (nova država), katere politični center je bil v Tebah, v bližini katerih je tudi dolina kraljev. (Amenofis 4, Makedonci). V prvem tisočletju ^a začne egipčanska civilizacija propadati, podrejajo si jo različna ljudstva (Asirci, Perzijci, Makedonci), dokler si Egipta dokončno ne podredijo Rimljani leta 37^a (zadnji faraon Kleopatra).

ZNAČILNOSTI EGIPTA

- Uveljavljeno je mnogoboštvo, glavno božanstvo je bil bog, imenovan Amon Raa, bogovi so imeli še stilizirano podobo živali. Predstavniki boga na zemlji so bili faraoni.
 - Pomembnim osebnostim in faraonom so gradili grobnice z zelo bogato popotnico (piramide, grobnice, vklesane v skalo). Za zaščito grobnic pred ropanjem so razširili različna prekletstva, vendar so bile grobnice vseeno v večini primerov izropane.
 - Dobro je bila razvita arhitektura, saj so gradili različne templje, mesta, jezove in namakalne sisteme
 - Razvita je bila umetnost:
 - Kiparstvo (sfinga)
 - Glasbena umetnost
 - Začetek književnosti
 - Reliefi
 - Izdelovanje različnih okrasnih predmetov in nakita iz dragih kamnov in kamnin
 - Izdelovanje in okraševanje posod
 - Razvite so bile različne znanosti, najbolj medicina
 - Uporabljali so hieroglifsko pisavo (razvozil Champolion)
 - Dobro sta razvita obrt in trgovina, trgovina je potekala predvsem po vodnih poteh (obale Sredozemlja in Rdečega morja)
 - Nubija (dragi kamni, zlato)
-

- Zelo pomembno je bilo poljedelstvo. Imeli so celo 2-3 žetve letno, uporabljali so namakalne sisteme, življenjskega pomena je bil Nil, Egipčani so še zelo navezani na naravo.

MEZOPOTAMIJA

- Mezopotamija pomeni medrečje. Na področju med rekama Tigris in Evfrat se je civilizacija začela že pred 4 tisoč leti ^a in sicer najprej na področju izliva obeh rek v Perzijski zaliv.
- V 4. tisočletju ^a so na tem področju civilizacije ustvarjali Sumerci, vodilni mestni državci pa sta bili Ur in Uruk (uprabljali so klinopis, pisali so na glinene ploščice in tudi na kamen).
- V 3. tisočletju ^a je prevlado nad področjem Mezopotamije prevzelo Akadsko kraljestvo. Znano je bilo po umetnosti in tudi po uveljavljeni zasebni zemeljski lastnini.
 - V 2. tisočletju ^a je prevlado prevzel Babilon (Hamurabi-prvi zakonik)
- V 1. tisočletju ^a se je uveljavilo Asirsko kraljestvo, ki je svoj vpliv razširilo vse od Egipta do Ninive. Asirci so izpopolnili vojaško tehniko in razširili tudi uporabo konja.
- 6 stoletju ^a so prevlado nad Mezopotamijo in širšem področjem dobili Perzijci, s čimer je bil končan razvoj samostojnih Mezopotamskih civilizacij.
- Vzrok za pogosto menjavo civilizacij na tem področju je bilo dobro razvito poljedelstvo in bogastvo mest, ki ga je omogočila trgovina med Sredozemljem in Azijo. Bogastvo mest je bilo zelo vabljivo za bližnja gorska ljudstva, ki so vdiral v to območje, ga oplenila, uničila obstoječo civilizacijo in zaradi naravne danosti hitro zgradila svojo novo civilizacijo.

FENICIJA

To je bila majhna trgovska država na bližnjem vzhodu (Palestina), ki je zaradi širitve trgovine podrejala obale vzhodnega Sredozemlja, kjer je ustanavljala nove trgovske kolonije (zemljevid str. 44). Najpomembnejša kolonije je bila Kartagina v Severni Afriki, ki je po podreditvi Fenicije v 6. st.^a tudi prevzela njeno trgovsko vlogo.

POMEN FENICIJE

Izpopolnili so ladijsko tehniko in prvi pluli skozi Gibraltarsko ožino ter ob obalah Atlantika navzgor do Bretanije in ob Afriki navzdol, izpopolnili so zakonodajo in denarništvo, uveljavili so prvi črkopis z 22 črkami, uveljavili so kamelo.

INDIJA

V Indiji se je visoka civilizacija začela razvijati že v 3. tisoč.^a in sicer so ob reki Ind nastale različne mestne države. Te so ostajale razdeljene, vseeno pa so imele razvito pisavo.

V 2. tisoč.^a so te države uničili Arijci, ki so zasnovali novo civilizacijo, razdeljeno na več kraljestev, uveljavljati se je začel hinduizem in delitev ljudi na kaste-zaprte sloje med prebivalci.

KITAJSKA

Kitajska civilizacija je nastala v 2. tisoč.^a in je bila razdeljena na več kraljevin. Imela je dobro razvito obrt (porcelan, svila) in tudi kmetijstvo (riž, živinoreja). Organizacija oblasti je bila izrazito centralistična (vladavina kralja s pomočjo vojske-patriarhalna družba). V 6. st.^a se je uveljavil konfucianizem, ki je izrazito usmerjal način življenja in mišljenja Kitajcev. V 5.st.^a so Kitajci začeli graditi kitajski zid, da bi se zavarovali pred vdori nomadskih ljudstev s severa.

OBDOBJE ANTIKE

V tem obdobju sta bili največji civilizaciji Grčija in Rim. Obdobje antike je trajalo od 2. tisoč.^a do propada rimskega imperija. Civilizacije tega obdobja so uveljavile veliko novosti v znanosti, arhitekturi, razširili so poznavanje sveta.

V 2. tisoč.^a so grška plemena Ahajci, Jonci, Dorci, Eolci začela naseljevati skrajni jug Balkanskega polotoka in tam ustanovljala mestne države, imenovane polis (za polis je značilno, da imajo naravne meje in se zato nikoli ne bojujejo zaradi ozemlja). Svojo civilizacijo so začeli graditi na ostankih Kretske in Mikenske kulture. V letih 750^a-550^a so zaradi naraščanja trgovine in tudi števila prebivalcev začeli naseljevati obale vzhodnega Sredozemlja in tam tudi ustanovljali svoje trgovske kolonije. Najpomembnejša grška polis sta bila Šparta in Atene med katerima so bila tudi stalna nasprotja, saj sta se borila za politično prevlado nad drugimi polis.

ATENE IN ŠPARTA

Bili sta si zelo različni državi. Atene so bile zelo demokratično usmerjena država (črepinjska sodba), razvijali so filozofijo ter različne znanosti, pomembna je bila retorika, razvito so imeli obrt in trgovino ter pomorstvo. Šparta je bila izrazito vojaška država, kjer je vladala vojaška oligarhija, zagovarjali so skromno asketsko življenje, znanj niso razvijali in tudi ne pismenosti, značilna je bila stroga vojaška vzgoja otrok.

GRŠKO-PERZIJSKE VOJNE

V začetku 5. st.a so Perzijci želeli podrediti Grčijo in uspešno napredoval vse do bližine Aten (Atika). Na Maratonskem polju je kopenska perzijska vojska bila zaustavljena od špartanske

vojske (maratonski tek). Perzijske pomorske sile pa so se zapletle v spopad z atenskim ladjevjem pri Salamini, kjer so prav tako Perzijci doživeli hud poraz in so se morali umakniti v Perzijo.

PELOPONEŠKE VOJNE

Po zmagi nad Perzijci so se ponovno zaostрила nasprotja med Atenami in Šparto in sicer zato, ker sta si obe lastili odločilno zmago nad Perzijci. Sledil je medsebojni spopad, imenovan Peloponeške vojne (431^a-404^a), ki so grške polise razdelili na dva dela. Končale so se s porazom Aten in začasno prevlado Šparte, kar je zajezilo hiter razvoj grškega ozemlja, hkrati pa so vojne polise zelo izčrpale. Oslablost grških polisov so izkoristili Makedonci in v 4. st^a Postopno podredili celotno grško ozemlje. Dokončno so si Grčijo podredili Rimljani v 2. st^a.

ZNAČILNOSTI GRČIJE

Verovanje:

Uveljavljen je politeizem, pri čemer so Grki izpopolnili sistem bogov in jim dali človeško podobo ter lastnosti, urejeni so bili tako, kakor človeška družbena (hierarhija). S tem so vero približali ljudem in jo uporabljali v politične namene.

Arhitektura:

Imeli so razvito arhitekturo, za katero so bili značilni stebri (dorski, jonski, korintski). Gradili so mesta, templje, svetišča, gledališča, stadione.

Olimpizem:

Grki so zelo poudarjali zdrav duh v zdravem telesu, zato so poudarjali tudi športne aktivnosti, posebej rokoborbo in atletiko. Lepo telo je pomenilo ponazoritev božjega telesa, zato so ga tudi radi pokazali. Uveljavili so olimpijske igre v času katerih so bile prepovedane vse vojne. V športnih veščinah so nastopali samo moški.

Umetnost:

Grki so razvijali umetniške stvaritve, še posebej pomembno je bilo kiparstvo (anatomsko natančno upodabljanje človeškega telesa v gibanju-brez čustev-obraz bogov, iz kamna ali bronu).

Znanost:

Znanost je bila pri Grkih razvita v različnih vejah, zlasti v obdobju od 5. do 3. st.^a. antična znanost je vplivala na razvoj znanosti vse do 19. st.

Filozofija:

Pojavila se je v 6. st.^a. primerne gospodarske, socialne in politične razmere so omogočile ločitev mitologije in razumske razlage sveta. Prvi materialisti so imeli različne razlage o tem iz česa je nastal svet. Pomembni filozofi so bili: Heraklit (očé dialektike, vse se razvija), Demokrit (atomist, vsaka snov razcepljena na delce), Protagora (solist, relativizem).

Najpomembnejši so bili:

- *Sokrat* (469^a-399^a):-verjel govorniki besedi. Njegova znan izjava »vem, da nič ne vem«, je bila kaznovana s smrtjo.
- *Platon* (427^a-347^a):-ustanovitelj akademije v Atenah. Razvil objektivni idealizem s štirimi glavnimi idejami: lepo, eno, resnično in dobro.
- *Aristotel* (384^a-322^a):-proučeval takratno filozofijo in jo razdelil na: teoretsko (fizika, biologija, psihologija, matematika, prava filozofija ali metafizika), praktično (etika, politika, ekonomika, retorika), poetično (filozofija tehnike, teorija umetnosti).

GRŠKO GOSPODARSTVO

Dobro so imeli razvito trgovino, predvsem pomorsko, trgovali so po celotnem Sredozemlju. Razvite so bile tudi različne obrti, izdelovanje nakita, posod. Pomembno je bilo tudi kmetijstvo, kjer so v živinoreji gojili predvsem drobnico, v poljedelstvu je pomembno oljarstvo, vinarstvo, sadjarstvo in gojenje žitaric.

PRVI IMPERIJI

Imperij je cesarstvo, Cesar je najvišji vladar v določenem obdobju. V 1. tisoč.^a so posamezne države začele z intenzivnimi osvajanji in tako ustvarile zelo obsežne in prevladujoče države, katere imenujemo imperiji. Imperij pomeni cesarstvo ali najmočnejšo državo v določenem obdobju. Prvi imperij so ustanovili Perzijci v 6. st.^a, drugi imperij je bil makedonski v 4. st.^a, nato pa je začel nastajati rimski imperij.

PERZIJSKI IMPERIJ

Vzpon Perzijcev se je začel v 7. st.^a, največjo razširitev pa je dosegel v 6. st.^a, ko so si podredili ozemlje od Inda na vzhodu, do Egipta na zahodu. Začeli so si podrejati tudi grška mesta in v začetku 5. st.^a poskušali zasesti celotno Grčijo. Bili so poraženi in to je povzročilo postopno propadanje imperija. Upori v Egiptu in v drugih podrejenih področjih so ta propad pospešili.

POMEN PERZIJCEV

Ozemlje imperija so razdelili na manjše upravne in davkoplačevalne enote, imenovane satrapija (Perzijci se financirajo predvsem iz davkov podrejenih ozemelj). Izpopolnili in poostriili so zakonodajo, uredili so poštni sistem.

MAKEDONSKI IMPERIJ

Vpliv Makedonije je začel širiti Filip Makedonski sredi 4. st.a. postopno si je podrejal posamezne grške polis, vendar ga je zaustavila nasilna smrt. Njegovo delo je nadaljeval njegov sin Aleksander, ki je v letih 334a-323a podredil celotno Grčijo ter bivši Perzijski imperij. Leta 323a po vrnitvi iz Indije je Aleksander nenadoma umrl (Babilon) in ker ni imel pravega naslednika, so nadzor nad imperijem prevzeli njegovi vojskovodje. Ti so se med sabo stalno prepirali, kdo je močnejši in imperij je zato hitro propadel.

POMEN MAKEDONSKEGA IMPERIJA

Njegov glavni pomen je v širitvi helenizma (širitev grške kulture in miselnosti). Cilj Aleksandra je bil ustvariti novo mogočno civilizacijo, ki bi temeljila na grški miselnosti. In. na osvojenih ozemljih je zato ustanavljal mesta (Aleksandrija), gospodarske in upravne centre, kulturne centre, njegovi vojski so sledili grški misleci, obrtniki in trgovci (vzpostavijo prve stike z Kitajsko, začetek svilene poti) vojake podrejenih območjih je vključeval v svojo vojsko, ukazal je ustvarjati mešane zakone. Glavno mesto civilizacije je bila Aleksandrija v Egiptu (moderno mesto, mogočna knjižnica, visok svetilnik ...). Podrejena ljudstva so Aleksandra sprejemala kot osvoboditelja.

RIMSKI IMPERIJ

To je bil najmočnejši imperij starega veka, ki je povezal večino staroveških civilizacij (celotno Sredozemlje, večji del Evrope). Obstajal pa je približno 1000 let (začetek v 5. st^a, do propada 476).

NASTANEK RIMSKE DRŽAVE

V 8. st^a je ljudstvo Latinov ob reki Tibera ustanovilo prvo mestno državico, Rim (Romul, Rem). Rim je bil tedaj še podrejen Etruščanom. Ob koncu 6. st^a se je Rim osvobodil, razglasil republiko in nato do 3. sta je rimska država postala že ena najmočnejših v Sredozemlju in je zato začela posegati po tujih ozemljih.

NASTANEK IMPERIJA

Prva osvajanja Rimljanov so bila povezana z vojnami s Kartagino, imenovane Punske vojne. Trajale so več kot 100 let in se končale z uničenjem Kartagine v 2. st^a. Imperij se je postopno širil do konca 2. st^a, največjo razširitev pa je dosegel v 1. st^a, ko so osvajali znani vojskovodje Julij Cezar, Mark Antonij in Oktavijan. V času svojega največjega obsega je bilo v rimski imperij vključeno celotno Sredozemlje in večji del Evrope. V 3. st se začne kriza in postopen propad imperija.

ZNAČILNOSTI RIMSKEGA IMPERIJA

Imperij so razdelili na manjše upravne enote, imenovane *province*. Najpomembnejše province so bile Egipt (žitnica), Grčija (nosilka miselnosti in kulture) ter Norik (glavni dobavitelj železa). Mejne province so imele delno notranjo samoupravo, ker so bile nosilke obrambe imperija. Podrejeno prebivalstvo so *romanizirali* (vsiljujejo latinski jezik, pisavo latinico, svoj način verovanja, gradijo ceste in mesta za hitrejšo širitev rimske kulture, razseljujejo prebivalce, naseljujejo Rimljane...). Romanizacija je potekala do leta 212, ko so vsi svobodni prebivalci rimskega imperija pridobili rimsko državljanstvo. V provincah so organizirali obrtno proizvodnjo in kmetijstvo, prilagojeno značilnostim določene province. V kmetijstvu so širili predvsem gojenje vinske trte, oljke in nekaterih sadežev, razširijo uporabo pluga in dvoletnega kolobarjenja. Obrt je bila specializirana po surovinah, ki so bila na določenem območju (steklarstvo, rudarstvo, gojenje lanu, kovaštvo). Rimljani so province gospodarsko zelo izkoriščali, ker so potrebovali kapital in izdelke za velik uvoz luksuznega blaga. Dobro so imeli razvito trgovino na dolge in kratke proge. Trgovina je bila *pasivna* (večji uvoz kot izvoz). Uveljavile so se štiri glavne trgovske poti: dišavna pot z Indijo, svilena pot do Kitajske, jantarska pot do Baltika in trgovska pot iz Arabije in notranjostjo Afrike (smole in zlato). Trgovina je potekala, če se je le dalo, po vodnih poteh, ker je bilo potovanje hitrejše in tovor večji. Nosilci fizičnih del so bili predvsem sužnji, zato so jih potrebovali zelo veliko. Z razvojem imperija se je oblast vse bolj centralizirala; ob ustanovitvi je bila rimska republika, v kateri je imel vodilno vlogo *senat* ali skupščina. S širitvijo osvajanj so na pomenu zelo pridobili vojskovodje, kar je sredi 1. st.^a privedlo do izoblikovanja triumviratov, to je trojna delitev oblasti med tri vojskovodje (najmočnejši je tisti, ki ima sedež v Rimu.). ob koncu 1. st.^a je Oktavijan Avgust uveljavil cesarstvo, način vodenja pa se je imenoval principat (povečana moč cesarja, senat je le svetovalni organ). V času krize imperija v 4. st., se je uveljavil dominat ali despotovina (vsa oblast je v rokah vladarja, senata ni več). Sistem bogov so prevzeli po Grkih, le da so jim spremenili imena, prav tako prevzamejo ostalo miselnost in kulturo.

KRIZA IN PROPAD IMPERIJA

VZROKI ZA KRIZO

Rimljani niso več osvajali, zato jim je primanjkovalo sužnjev kot glavne delovne sile in plena za vojsko. Province so bile že izčrpane, zato so bile vse manj donosne. Pogostejši so bili tudi upori v provincah. Začele so se selitve barbarskih ljudstev, ki so vse pogosteje vdirale v rimski imperij in tam ropale. Naraščala so nasprotja med patriciji in plebejci, ki so vodila v množične demonstracije plebejcev.

VRSTE KRIZ

Najprej se je začela poglobljati gospodarska kriza (propadanje latifundij, zmanjševanje obsega obrti in trgovine, visoka inflacija). Zaradi slabšanja socialnega položaja ljudi se nato začne tudi politična kriza (upori prebivalstva, v katerih zahtevajo zamenjavo vladarja, notranji boj za oblast.).

ODPRAVLJANJE KRIZE

Krizo v kmetijstvu so poskušali omiliti z uvedbo kolonata (najemništvo zemlje). Latifundije so delili na manjše posesti, ki so jih dajali v najem odsluženim vojakom, malim kmetom in bivšim sužnjem. Politično krizo pa so reševali s pogostimi menjavami vladarjev, mejne province so dobile večjo samostojnost, za revnejše množice so prirejali veliko iger, ki potekajo v arenah, reformirali so vojsko (plačana ali najemniška), organizacijo oblasti spremenijo v dominat, meje jim pomagajo braniti zavezniki (Germani). Izvedli so versko reformo (v 4. st se uveljavi krščanska vera), ob koncu 4. st pa so poskušali še z razdelitvijo imperija na vzhodno in zahodno polovico.

VZHODNA POLOVICA

Center vzhodne polovice je bil v Konstantinopolu (kasnejši Bizanc, današnji Carigrad). Ohranila je najpomembnejše province (Egipt, Grčija) in tudi vse glavne trgovske poti (svilena, dišavna, jantarska). Zato je imela osnovo, s katero je uspešno odpravila krizo in se kot bizantinsko cesarstvo ohranilo vse do sredine 15. st.

ZAHODNA POLOVICA

Center zahodne polovice je bil v Rimu in je dalje propadal. Poglobljala se je gospodarska kriza. Trgovine in obrti je bilo vse manj, denar je izginjal iz obtoka. Ponovno se uveljavlja naturalno gospodarstvo, mesta propadajo, za preživetje je bila nujna posest. Vse hujša je bila tudi politična kriza (nadaljujejo se pogoste menjave cesarjev), vse več je uporov prebivalstva, vse je več vdorov tujih ljudstev (Huni, Germani ...). 476 leta so Germani (zahodni Goti) z vojskovodjo Odoakerjem odstavili zadnjega zahodnorimskega cesarstva in tako povzročil propad rimskega imperija.

POMEMBNEJŠI DOSEŽKI RIMSKEGA IMPERIJA

Razširili so latinski jezik, ki je ostal v Evropi vodilni jezik vse do 16. st. in pisavo latinico. Izpopolnili so pravni sistem, ki je postal osnova sodobnemu pravo. V gradbeništvu so uveljavili lok ali obok, gradili so mostove, akvedukte, arene, različne palače, slavoloke, mesta z vodoravno napeljavo in kanalizacijo, kopališča, ... Izvedli so prehod iz mnogoboštva na enoboštvo, (uveljavitev in razširitev krščanstva).

KRŠČANSTVO

Krščanstvo se je kot religija začelo razvijati ob prelomu našega štetja na Bližnjem vzhodu kot oblika odpora Izraelcev proti rimski nadvladi. Izhodišče ima v stari židovski religiji (stara zaveza sv. pisma) v kateri so pričakovali odrešenika. Odposlanca Boga vidijo v Jezusu, ki je po prepričanju zgodovinarjev vodja odpora Izraelcev, vendar so Rimljani upor zadržali, Jezusa kot voditelja pa kaznovali s križanjem. Po zatrtju upora je prebivalstvo svojega voditelja razglasilo za nesmrtnega, kar je bilo osnova za začetek nove religije, krščanstva. Religija se je hitro širila med revnejšimi sloji prebivalstva rimskega imperija, ker so v tej veri iskali upanje na boljše življenje in enakopravnejši položaj ljudi vsaj po smrti. Rimljani so novo vero najprej ostro preganjali, najbolj v sredini 1. st. za časa cesarja Nerona. Kristjani so se zbirali na skrivaj (katakombe) in se postopno organizirale v cerkvene občine iz katerih je zrasla cerkvena organizacija. Začeli so ustanavljati ustrezno hierarhično urejeno vodstvo, center krščanstva pa postane rim. V začetku 4. st. so Rimljani dovolili versko svobodo, ob koncu 4. st. pa so jo razglasili za edino dovoljeno religijo (politika začne vero izkoriščati za umirjanje množic).

SREDNJI VEK

Trajal je od konca 5. st. do konca 15. st., razdelimo ga na tri obdobja.

- Zgodnji 5-9.st.
- Visoki 10-12. st.
- Pozni 13-15. st.

Glavne značilnosti srednjega veka so: selitve barbarских ljudstev in fevdalni odnosi.

SELITV BARBARSKIH LJUDSTEV

Selitve so potekale od 2. st. do 13. st., največjo intenzivnost pa so dosegle v 5-7 st., ko so se selila številčna ljudstva Germanov in Slovanov. Ljudstva so se selila predvsem iz srednjeazijske stepe (Huni, Mongoli) in sicer proti jugu ter zahodu. Množične selitve so potekale tudi iz Srednje Evrope (Germani), Vzhodne Evrope (Slovani) ter Severne Evrope (Vikingi). Vsa ljudstva razen Germanov so bila ob selitvi na razvojni stopnji I. d.d.d. (požigalniško poljedelstvo, pašniška živinoreja).

VZROKI ZA SELITVE

- Iskanje novih obdelovalnih površin ter pašnikov zaradi izčrpanosti obstoječih
 - Prenaseljenost določenih območij
 - Pritiski enega ljudstva na drugo_ verižna reakcija
- Izsuševanje azijske stepe zaradi spremenjenih vremenskih razmer (širjenje puščave Gobi)
 - Interesi nekaterih poglavarjev po osvajanju novih ozemelj
 - Želja po plenu (hrana)

POSLEDICE SELITEV

- Dokončno so uničili rimski imperij
- Spremenile so narodnostno podobo Evrope in deloma Azije
- Uničeni so bili dosežki staroveških civilizacij, stara znanja izginjajo, pismenost se je ohranjala le v cerkvenih krogih
- Nastajale so nove države ter novi jeziki
- Glavno bogastvo začne predstavljati posest, zato so bile postavljene osnove za izgradnjo fevdalne družbene ureditve

SELITVE HUNOV

Iz srednjeazijske stepe so se v 2. in 3. st. preselili proti jugu v severno Kitajsko in Indijo. V 4. in 5. st. pa so se razdelili v dve skupini. Beli Huni so se selili dalje v Indijo ter Perzijo, črni Huni pa so šli proti zahodu v južno Rusijo in na Balkan. Njihov najpomembnejši poglavar je bil Atila. Na severu Balkana so ustvarili svoj politični center, od koder so izvajali roparske pohode po Evropi. Po Atilovi smrti so se razdelili v več skupin in postopno izginili.

SELITVE GERMANOV

Germani so živeli v soseščini rimskega imperija na področju Srednje Evrope. Predvsem v 5. st. so se selili proti jugu in sicer po zahodnem delu rim. Imperija, ki so ga poselili in tudi dokončno uničili. Tam so ustanovljali svoje države (Frankovska država). Večina Germanov na zahodnem delu rimskega imperija se je postopno romanizirala, zato so se začeli oblikovati germanski ter romanski jeziki.

SELITVE SLOVANOV

Pradomovina Slovanov je bila na področju med Baltikom in Karpati v vzhodni Evropi, od koder so se v 6.-7. st. selili proti vzhodu (vzhodni Slovani: Rusi, Belorusi, Ukrajinci), proti zahodu (zahodni Slovaki: Čehi, Poljaki) ter proti jugu (južni Slovani: Slovenci, Hrvati, Bošnjaki, Bolgari).

JUŽNI SLOVANI

Zahodni del južnih Slovanov se je v 6. st. premaknil na sever Balkana (Karantanci) na področju, ki so ga izpraznili Langombardi. V 7. st. so nadaljevali s selitvijo proti Dalmaciji in osrednjemu Balkanu. Vzhodni del južnih Slovanov pa se je selil predvsem v 7. st. proti osrednjemu južnemu Balkanu, kjer so vdirali v Bizantinsko cesarstvo in ogrožali samo mesto Bizanc.

NASTANEK KARANTANIJE

V začetku 7. st. so se Karantanci na severu Balkana, predvsem zaradi pritiska Avarov z delom zahodnih Slovanov (češko-moravska plemena) v Samovo plemensko zvezo. Sredi 7. st. je Samova plemenska zveza razpadla, v njenem južnem delu pa je nastala prva južno-slovanska država-Karantanija.

ZNAČILNOSTI KARANTANIJE

Sosedje Karantancev so bili:

- Na V Avari
- Na S Bavarci
- Na Z Langombardi

S sosedi, predvsem z Avari so imeli stalne konflikte. Politični center Karantanije je bil na Gosposvetskem polju pri Krnskem gradu. Tam so tudi ustoličevali svoje kneze (knežji kamen). Knez se je moral preobleči v navadna oblačila in pred zbrano množico (kosezi) priseči, da bo vladal v njihovem interesu. Ta procedura imenovanja vladarja je postala osnova sodobne demokratične izbire predsednika države (ameriška ustava-začetki).